

NOVE MUZIKE

Slavko Osterc: Minutna opera. — Dr. Ivan Karlin: O „vibratu“ na goslih. — Iz redakcije.

Slavko Osterc:

Minutna opera.

Začeli so jih pisati 1927. Toč, Hindemith, zlasti pa Milhaud. Toč je vzel pravljico snov po Andersenu »Princeza na grahu«, Hindemithu je napisal eden njegovih ekspres-libretistov skeč »Tje in nazaj«, Milhaudu je pa na trajno razpolago Hoppenot, ki mu je napisal že nekoliko libret za minutne opere. Doslej poznam tri take opere, vse tri Milhaudove: »Ugrabljeno Evropo«, »Osvobojenega Tezeja« in »Zapuščeno Ariadno«. Vse tri so torej zajete iz grškega mitološkega ozračja in sicer večmanj dosledno. Besedilo je skrčeno na najnujnejše, podane so nekako le končne slike dolgih storij. Ako se ena oseba zažene v kako dolgovoznost, jo takoj druga prekine: Le naprej, čas je denar... Od teh treh oper nobena nima niti 400 taktov, ena pa komaj 180. Kako dolgo torej taka minutna opera traja, si lahko mislite. Hindemith se v glavnem navdušuje za daljše skladbe, kjer njegov težak polifon-slog pride bolj do veljave, zato je njegov skeč menda osamljen v polifoni kratkoperni literaturi. Prejšnje enodejanke (Santa Susana, Nusch-Nuschi in Mörder, Hoffnung der Frauen) je napisal še v nekoliko milejšem slogu, nekako kot piše Schreker ali Sekles. Toč se pa posveča pretežno komorni in simfonični glasbi. Zatorej se mislim baviti podrobneje z Milhaudom.

Darius Milhaud je danes mogoče vodilna osebnost francoske, zlasti pariške mlade generacije. Izšel je iz impresijonizma, vendar je imel že iz vsega početka močan individualen slog. Uveljavljati se je začel takoj po svetovni vojni. Piše komorno glasbo (7 kvartetov za godala), simfonije, klavirske skladbe, samospeve, pevske cikle s spremljevanjem komornega orkestra (Machines agricoles — cenik), balete, dolge in kratke opere, kantate in drugo.

Poslednji čas je na repertoarju skoraj vseh opernih odrov v Nemčiji. V Berlinu bodo izvajali v kratkem njegovo celovečerno opero »Krištof Kolumb«, nedavno je dirigiral istotam Zemlinski minutno opero »Povratek«, na drugih odrih so pa pogosto na repertoarju imenovane tri in »Ubogi mornar«. Tudi njegovi baleti so privlačne točke večjih odrov. Zlasti »Salade« je posrečen.

Milhaudova glasba je veskozi originalna in zanimiva. Melodika dosledno diatonična. Operira s kratkimi frazami; po dva do štiri takte je fraza, slede dve, tri sekvence in že pride nov melodičen domislek. Torej ne-

kaj improvizacijskega. Radi dosledne diatonike in priprostitih stavbenih kombinacij spominja njegova melodika na narodno pesem. Kdovekakih globin ne išče. Komplikacijo in rutiniranost odklanja. Milhaudova glasba se prav lahko posluša. In vendar da onemu, ki jo hoče študirati podrobneje, dovolj zanimivega dela in dovolj dokazov o Milhaudovem arhitektonskem mojstrovstvu. Nekatere melodične fraze se po gotovih presledkih vračajo neizpremenjene, kvečjemu transponirane. O kakem podrobnem delu v smislu tematike ali varijacij niti govora. Prav za prav rafinirana hotena preprostost za vsako ceno. Harmonija se prav jasno deli na dva faktorja: na melodično skupino in na eno ali več spremljevalnih skupin. Vsaka za sebe zopet skrajno preprosta. Melodična skupina zase se premika pogosto v tonalnihvzporednih terciah, sekstah, sekstakordih, kvartsekstakordih, kvintah, kvintakordih, tudi kvartah. Spremljevalna skupina za sebe istotako, navadno v štirih harmonijah. Razmerje obeh skupin med seboj je ali tonalno ali politonalno. V tonalnem razmerju mu je temelj centralna harmonija, v politonalnem ponajveč terčna harmonija, stopnjevana tupatam do undecimakordov, mestoma celo do tridecimnih. Funkcija cele kromatične skale, akordno vzeta, je pri njem popolnoma drugačna kot na pr. pri Schönbergu ali Bergu, prej so te tvorbe podobne Debussijevim harmonijam. Večkrat mu tudi melodija rezultira iz harmonskih sekvenc. Vzlic melodičnemu aparatu kontra harmonično-spremljevalnemu njegova glasba ne zapušča dojma polifonije. Kot ritmik je Milhaud prav velik, po mojem mnenju po Stravinskem najbolj iznajdljiv. A tudi tukaj ne opažam kdovekoliko menjave taktov, sinkop in podobnega. O poliritmiki ne duha, ne sluha. Vedno zna ritmično podčrtana mesta prinesiti na točkah, kjer bi jih človek najmanj pričakoval. Vidi se, da Milhaud ne pili svojih del — bogata invencija, mojstrovsko obvladaje tehničnih problemov in zdrav muzikantski instinkt mu to nehvaležno in nadležno delo prihranijo. Orkester in zbor obravnava komorno, nobena nota v partituri ni odveč. Za zbor mu v minutnih operah zadostujejo že trije pevci, tudi pevcev-solistov na odru nima rad mnogo. Dve, tri glavne osebe. Njegova specialiteta so lesena pihala, v ritmičnem izživetju pa tolkala, ki včasih po par taktov dominirajo.

Zanimivo bi bilo slišati kako njegovih del potom operne šole konzervatorija, — ako ni izvedba vezana na velike stroške, nanašajoče se na tantijeme in dobavo partitur ter orkestralnega materiala.